ALEKSANDAR NOVAKOVIĆ

СВЕ ЈЕ РУЖАН САН ПРАШИНЕ

Dramatis personae:

Васко Попа

Лилијана Петровић, новинарка

Конобар

Пера, градска луда

Радници 1, 2, 3

Време и место:

Вршац, крајем 1980-их

1.

Сцена је гола. Дуж сцене, према публици,је платно на којем се одвијају призори из позоришта сенки. Пиштање сигнала карактеристичног за најаве на аутобуским и железничким станицама. У десном углу је телефонска говорница

ЖЕНСКИ ГЛАС (уњкав, гута самогласнике): Аутобус из Београда за Вршац долази на стајалиште број три. Понављамо, аутобус из Београда за Вршац долаsи на стајалиште број три.

На платну се појави сенка аутобуса без точкова који, играјући, труцкајући, долази до средине платна. На сцену, с леве стране, долази Васко Попа, уморан, са штапом и француском капом. Аутобус одлети навише. Попа се споро креће. Стане, запали цигарету.Тешко дише. Здесна долази Лилијана Петровић. Млада је, лепа, помало збуњена. Носи торбицу на рамену. Прилази му с оклевањем. Крије десну руку иза леђа

ЛИЛИЈАНА: Господине... друже Попа.

Попа се тргне. Погледа девојку и подмлади се десет година

ПОПА: У оба је случаја тачно. Ја сам Васко Попа.

ЛИЛИЈАНА: Надам се да сте лепо путовали.

ПОПА: Јесам. Хвала. (рецитује)

Путујем

И друм такође путује

ЛИЛИЈАНА: Ја сам Лилијана Петровић, новинарка књижевног часописа „ Парабола“. Договорили смо се за интервју, сећате се?
ПОПА: Интервју? Чекајте, стварно не могу да се сетим.

ЛИЛИЈАНА: Разговарала сам с вашом супругом Хашом и она ми је рекла да се ви слажете.
ПОПА: Стварно? Не могу да се сетим, чекајте. „Парабола“, кажете?

ЛИЛИЈАНА: Да. „Парабола“. Из Крагујевца. Ми смо нови па...
ПОПА: Хммм. И потегли сте чак из Крагујевца да би ме интервјуисали?

ЛИЛИЈАНА: Ако хоћете, можете да проверите. Назовите супругу. Телефонска говорница је ту, близу.
ПОПА: Не неће бити потребе. Сигурно смо се договорили па сам заборавио. Схватићете.

ЛИЛИЈАНА: Да.

ПОПА: Па, ако је тако, онда би било најбоље да се и званично упознамо.

Попа јој пружа руку. Лилијана му пружи леву руку. Попа се, затечен, рукује с њом

ПОПА: Зар није ред да се рукујете десном?

ЛИЛИЈАНА: Да, извините.
ПОПА: Ви нешто кријете иза леђа? Шта је то?

ЛИЛИЈАНА: Ништа. Стварно ништа.
ПОПА: Па, покажите ми то ништа.

ЛИЛИЈАНА: Добро. Али ми обећајте да се нећете ишчуђавати.
ПОПА: Обећавам.

Лилијана му пружи руку. Попа је узме у своју шаку и помно разгледа

ПОПА: Имате шест прстију. И тај шести прст као да на јагодици има које је склопљено.

На платну се појави прст. На јагодици прста се отвори око

ЛИЛИЈАНА: То вас не чуди?
ПОПА: Ни најмање. Немојте је сакривати, вашу леву руку. Лепа је, ако не и лепша од ваше десне.

ЛИЛИЈАНА: Хвала вам. Хоћемо ли сести негде?

ПОПА: Можда касније. Желео бих да прошетам Вршцем.

ЛИЛИЈАНА. Извините, ако вам сметам...

ПОПА: Не, пођите са мном. Можете ме интервјуисати у току шетње, перипатетички.

ЛИЛИЈАНА: То је одлична идеја.

Мрак

2.

На платну се појављује трака касете која се врти и врти. Руке ваде траку из касете. Играју се с њом, плету је као гумицу или траку за игру „Коларићу- Панићу“ . Аутомобили и градска врева, оф. Наилазе, слева, Попа и Лилијана. Она држи диктафон окренут према њему. Труди се да уситни свој ход и тако га усклади с Попиним

ЛИЛИЈАНА: Ви сте један од наших највећих, ако не и највећи, пардон, послератни песник...

ПОПА: Не преправљајте . Знам шта желите да кажете.

ЛИЛИЈАНА: О вама се не говори само у нашој земљи. Ви сте превођени на десетине светских језика. Славни мексички песник, Октавио Паз је рекао за вас: Васкова пушка није смртоносна него сликотворна. Посветио вам је и песму где каже (рецитује):

Кажем: Васко Попа

Одговара ми гејзир сунаца

Пољски песник Тадеуш Ружевнич вам је посветио Вршачку елегију а енглески песник Тед Хјуз се диви вашим песмама и каже да је у њима „бекетовски свет, хуманији али и тиме реалнији“.

Попа застане. Уморно отхукне

ПОПА: Ви сте се, што кажемо ми у Банату, „здраво добро“ припремили. Слушајте, Љиљо, ако смем тако да вам тепам.

ЛИЛИЈАНА: Смете.

ПОПА: Видим да сте читали моју поезију и да вам се, више него очигледно, допада. Али, има и других песника. Нисам ја једини на свету. Читајте Кавафија, споменутог Паза, Бена. Ви, претпостављам, пишете?

ЛИЛИЈАНА: Да, и поезију и прозу. Мада, нисам још имала храбрости да нешто објавим.

ПОПА: Пишите, пишите али и читајте. И путујте. То је веома важно. Немојте да одете негде на пет дана па трк назад у Крагујевац. Останите у том месту неко дуже време. Живите тамо. Које је било ваше питање?

ЛИЛИЈАНА: Па, хтела сам да вас питам, како се осећате као неко ко је надахнуо генерације младих песника и оставио траг и у светској поезији?

ПОПА: Поласкано.

Пауза. Потапше је по рамену

ПОПА: Хајте, Лилијана, можете ви то и боље.

ЛИЛИЈАНА: ја, ви сте ме потпуно збунили.

ПОПА: Нашалио сам се тако што сам лаконски одговорио на ваше питање. Не може све бити озбиљно а хумор, знам, зна да заболи, понекад. Стварање хумора се састоји у томе што испремешта све на свету, тако да ништа не остане читаво, тако да ништа не остане на свом месту. Ипак, хумор је лековит. Лечиће нас од наше васељенице.

ЛИЛИЈАНА: Да ли ћете и на моје следеће питање одговорити тако лаконски?

ПОПА: Немојте се љутити, ја ионако о успеху и слави немам шта да кажем. У годинама сам кад размишљам о другим стварима.

ЛИЛИЈАНА: О којим другим стварима размишља песник Васко Попа?

ПОПА: О небу.

Погледа изнад себе. Платно се купа у плавој светлости

ПОПА:

Не заводи ме модри своде

Не играм

Ти си свод жедних непаца...

ЛИЛИЈАНА: ...над мојом главом

ПОПА: Да.

ЛИЛИЈАНА: Имала само осећај, и пре него што сам вас упознала, да сте ви песник који из основних, суштинских елемената црпе инспирацију.

ПОПА: Не раде ли то сви?

ЛИЛИЈАНА: Не као ви. Реците ми одакле долази ваша инспирација? Како пишете песме?

ПОПА: Питају те шта значи твоја песма. Зашто не питају дрво јабуке шта значи њен плод – јабука? Да уме да говори дрво јабуке би им, по свој прилици, одговорило: „Загризите у јабуку па ћете видети шта значи!“ Питају те како си створио песму. Зашто не питају камен како је створио камичак или птицу како је излегла птиче или жену како је родила дете?

ЛИЛИЈАНА: Разумем вас али, сам креативни процес...

ПОПА: Из неког дубљег ината, из чега ли, кренеш и зи да од блата, од сна, од голог даха, од чега год стигнеш нешто своје, онако по своме створиш. Пустиш то у свет и стрепиш: не знаш хоће ли проходати, проговорити, хоће ли опстати.

ЛИЛИЈАНА: Хоћете рећи да вас песма напусати чим је напишете?

ПОПА: Не.Твоја улога у стварању песме улога је посредника: ти посредујеш да се песма, која се у теби ствара, изнесе на светлост дана, оспособљена да се на тој светлости одржи, и да даље сама, без твоје помоћи, живи и дела.

ЛИЛИЈАНА: А где је ту аутор?

ПОПА: Испод песме, дубоко испод ње ти је место: као свакој земљи хранитељки.

На платну се појави, стилизовано, поље, са сунцокретом и руком која вири из земље. Рука предаје другој руци, која вири из земље, књигу. Рука узме књигу и потоне под земљу. Друга рука убере сунцокрет и положи га тамо где је била рука

ЛИЛИЈАНА: Тешке речи.

ПОПА: Ни земља није ништа лакша.

Пауза. Попа је живо узме под руку

ПОПА: Хајдемо до градске баште..

ЛИЛИЈАНА: Ја бих, ако немате ништа против, мало села.

ПОПА: Та хајте молим вас, млади сте ви.

ЛИЛИЈАНА:Али, ове штикле.

ПОПА: Показаћу вам своју инспирацију.

Лилијана уморно климне главом. Одлазе. Преко плавог неба на платну прелети претећи црни змај, искежених зуба. Мрак

3.

Градска башта. Клупа на средини сцене. На платну силуета песника Николаса Ленауа

ПОПА: Споменици...Волео бих да, ако ми икад подигну споменик, мој буде невидљив.

ЛИЛИЈАНА: НИје ли то исто и као да га нема?

ПОПА: Не, ни најмање. Замислите само:

Рушитељи се хватају за главу

Из главе ће им очи испасти

Голубови у ваздуху стоје

На невидљивом споменику

ЛИЛИЈАНА: Лепа слика. Комична. Рекли сте м ида ћете ми показати вашу инспирацију.

ПОПА: Ви је не видите?

ЛИЛИЈАНА: Не.

ПОПА (рецитује):

У Градској башти у Вршцу

Ја полако учим

Шта је у песми главна ствар

Ето, овде, уз сенци споменика подигнутог банатском песнику Николасу Ленауу, настало је за мене све оно што је вредно поезије.

ЛИЛИЈАНА: Стварно?

ПОПА: Да, ту, у парку, на некој од ових клупа, или неких давно бачених, сагорелих клупа које су сад пепео, љубили смо се моја Хаша и ја. И то је све што вреди.

ЛИЛИЈАНА: На овој клупи?

ПОПА: Не. Није та. Запамтио сам је.

Попа седа на клупу. Уздахне и запали цигарету. Лилијана седа до њега

ПОПА (рецитује):

Између очних капака

Стежем ти наги поглед

Бол у њему да здробим

ЛИЛИЈАНА (рецитује):

Тишини бих те отео

У песму те облачим

Реците ми, да ли сте због Хаше постали песник?

ПОПА: Бити песник, по свему судећи, значи више него ишта друго, бити човек који је спреман да животом својим искупи речи за своју песму из њиховог извора. Сваки човек је, бар једном у свом животу, песник. Догађа сде то у тренуцима обасјаним црвеним или црним звездама, у изузетним тренуцима великих узбуђења кад а свакодневне речи и реченице не помажу човеку да се искаже.

На платну се појављује силуета девојке која плеше с тракама у рукама. Музика, оф

ЛИЛИЈАНА: Ви као да избегавате да одговорите на моје питање. А ипак, једна од ваших песама које готово сви знају је „Очију твојих да није“. Или, мени посебно драга:

Врати ми моје крпице

Моје крпице од чистога сна

Од свиленог осмеха и пругасте слутње

Од мога чипкастога ткива

ПОПА: У песми је све, Љиљо, све је у песми.

ЛИЛИЈАНА: И данас?

ПОПА: Ја само песмом могу да вам одсговорим.(Рецитује)

Сретнемо се неочекивано

Ја и моја жена

У парку преко пута нашег стана

Узимамо се обрадовани за руке

(Тако је све то одавно почело међу нама)

Да смо имали мало више времена

Пошли бисмо у круг кораком

Искусних старих кестенова у цвету

Пошли у сусрет нашој далекој младости

Лилијана му положи шаку на раме

ЛИЛИЈАНА: Ви је и даље волите једнако као кад сте се упознали?

ПОПА: Ваша рука.

ЛИЛИЈАНА: О, извините. Само. Немојте ме погрешно схватити.

ПОПА: Не, нећу.

ЛИЛИЈАНА: Мислите, нећете у ком смислу? Извините, ја се само запетљавам још више и још више и...

ПОПА: И „нашла се вила у чем није била“.

ЛИЛИЈАНА: Молим?

ПОПА: Народна узречица.

ЛИЛИЈАНА:Да, да, схватам.

Попа устаје

ПОПА: Е, сад би могли нешто попити.

ЛИЛИЈАНА: Мислим да сам видела један кафић мало пре уласка у парк.

ПОПА: Па, добро, кад већ нема неке кафане у близини и кафић ће послужити.

Мрак. Пали се светло. Усмерено је на платно. На платну играју димови из цигарета, куцкају се чашице, тресу се тела од смеха, машу рукама, тапшу се по леђима. Говор, неповезан, дисторзиран, ларма, дискретна музика, оф. Мрак

4.

Кафић у десном углу сцене. За столом седе Попа и Лилијана. Инструментал, у стилу 80-их, оф. Попа се врпољи у својој столици. Здесна долази конобар

КОНОБАР: Добар дан. За шта сте?

ЛИЛИЈАНА: Ја бих кока-колу.

ПОПА: Вотку с лимуном, хвала.

КОНОБАР: Оооо, господине Попа. Облутак, господине Попа, облутак.

ПОПА: Какав сад облутак?

КОНОБАР. Па, ваша песма.

ПОПА: Мислите, белутак? „Кост, то је белутак бременит празнином“ Миодраг Павловић.

КОНОБАР: Извините, белутак. (Рецитује) Белутак- смеши се обрвом Месеца! Нисам знао да имате тако лепу ћерку.

ПОПА: То није моја... Ја бих вотку с лимуном.

КОНОБАР: Додуше, не видим сличност између вас.

ПОПА: Молим вас, кока-кола и вотка с лимуном.

КОНОБАР: Стиже.

Конобар одлази

ПОПА: Прво нестају прави конобари. После нестају кафане.

ЛИЛИЈАНА: Немојте тако, он је само...

ПОПА:..још један љубитељ моје поезије. Знам. Него, да наставимо ми с интервјуом.

Лилијана уз гласно „клик“ из офа укључи диктафон

ЛИЛИЈАНА: Да ли сте некад имали ауторску блокаду?

ПОПА(рецитује):

Празна соба стане да урла

И сам празан

Без иједне кости

У стоструки се одјек

Урлика претварам

И одјекујем

Одјекујем

Да ли је ово било довољно јасно?

ЛИЛИЈАНА: Потпуно. Реците ми нешто о инспирацији коју сте налазили у другим песницима. Често спомињете Момчила Настасијевића?

ПОПА: Ех, Момчило. Ископаоје фрулу која је од столетног ћутања у земљи процветала. Над земљом, у његовим рукама, фрула се показала крилатом: није јој, изгледа, била далека тајна којој је тежио. Спалио је таму свога меса, пошао је путем пробуђеног чаробног поја и успут се с њим, у болу и видовитости, поистоветио.

На платну расте сенка фруле. Фрули никну крила и она одлети. Попа пали цигарету и ставља у пепељару шибицу. Затим је узме и разгледа

ПОПА:

Обезглављена дрвца чезну

За крунама од сумпора

На платну се појављује шака с жарким оком сред длана. Долази конобар. Ставља кока-колу пред Лилијану и втоку с лимуном пред Попу

КОНОБАР: Знате, ја конобаришем само лети. За џепарац. Иначе сам студент српске књижевности.

ПОПА: Јел'те? И, како вам иду студије?

КОНОБАР: Не баш најбоље. Други пут сам трећа година.

ПОПА: Није лоше. Незгодно би било да је обрнуто. Не замерите ми , шалим се.

КОНОБАР: Не замерам. Пријатно.

Конобар одлази. Попа нервозно испија своје пиће

ЛИЛИЈАНА: Стварно нисте морали да се шалите с овим момком.

ПОПА: Извините што вам кварим планове.

ЛИЛИЈАНА:Какве планове?

ПОПА: Тај младац вам се очигледно допада.

ЛИЛИЈАНА: Мени? Откуд вам то?

Попа отпије вотку и спусти је на сто. Гестикулира док објашњава

ПОПА: Избегавате његов поглед, хладни сте, не обраћате му се а чим окрене леђа залажете се за њега. То је очигледно...

Попа обори чашу

ПОПА: Шта да радим са својим рукама? Занесе ли их нека ствар, ишчупају ми се из рамена и похрле за њом. Данима их понекад нема. Врате ми се изубијане, унакажене. И некако стране.

ЛИЛИЈАНА: Можда не би требали да пијете?

ПОПА: Шта сте рекли?

ЛИЛИЈАНА: Извините, не желим да се мешам.

ПОПА: Па, већ сте се умешали. Слушајте ви...

Долази конобар

КОНОБАР: Извините, само да побришем.

ПОПА: У вези са чашом.

КОНОБАР: Донећу вам нову. Кућа части.

ПОПА: И чашу воде, молим вас.

Конобар одлази.

ЛИЛИЈАНА: Извините још једном, нисам требала.

ПОПА: И нисте али вам не замерам. Да вам откријем једну тајну?

На платну игра припита сенка мушкарца. На глави му је шешир окићен виновом лозом

ПОПА:

Астрогоља Винко Лозић је рођен

Једном заувек у Вршцу

Свако од нас Вршчана

Може бити он главом

Али то не признаје

Па тако и ја слежем раменима

Попа слегне раменима. Лилијана се насмеје. Конобар донесе вотку и стави пред Попу

КОНОБАР: Изволите. „Госпођице“ Попа.

Конобар одлази

ЛИЛИЈАНА: Смешан је.

ПОПА: И увређен. Мисли да сам ја , матори песник дошао у Вршац са младом љубавницом коју свима представљам као ћерку. Допадате му се.

ЛИЛИЈАНА: Вероватно.

Попа узме чашу воде и испије је

ПОПА: Кад би било тако једноставно – испити чашу воде и исцелити се. Знате, као одлазак на Савин извор:

Умивање овом водом

Лечи од сваке смртобоље

Гутљај ове воде

Од сваке животобоље

ЛИЛИЈАНА: Били сте тамо?

ПОПА: Узалуд. За мене пре важи она народна:

Мој залудни ходу

На Савину воду

ЛИЛИЈАНА: Немојте тако. Ви сигурно.

ПОПА: Да, путоваћу. Далеко. То је сигурно. Ово можете да изоставите у свом интервјуу.

Попа испије пиће. Устаје. Баци пар новчаница на сто. Крене

ПОПА: Хајдемо. Да побегнемо одавде.

ЛИЛИЈАНА: Где?

ПОПА: Што даље од гомиле, од метала и смога. Од места на којем цветају само гвоздене јабуке.

На платну се појави сенка велике јабуке по којој ударају палице. Из јабуке допире тешка метална звоњава. Попа се ухвати за главу а онда се благо затетура. Лилијана га придржи

ПОПА:

Гвоздена јабука

Теме ми је стаблом пробила

Глођем га

Вилице сам оглодао

Попа се прене

ПОПА: Кренућемо на ону страну.

ЛИЛИЈАНА. Али...

ПОПА: Не бојте се, јавићете се свом пријатељу касније.

Одлазе налево. Мрак

5.

На платну се играју сенке цвећа, влати траве и жита. Слева долазе Попа и Лилијана

ЛИЛИЈАНА: Далеко смо отишли.

ПОПА: Идемо према Вршачком брегу. Није далеко.

ЛИЛИЈАНА:Ипак, чини се да смо прилично одмакли.

ПОПА: Шетња је добра за мозак. Бистри га, пуни кисеоником. Ствари изгледају другачије кад шетате. Посебно кад шетате у природи.

ЛИЛИЈАНА: Не у овим ципелама.

ПОПА: Извините, могу ли нешто да вас питам?

ЛИЛИЈАНА: Изволите.

ПОПА: Како ви видите своју даљу будућност? Остаћете у часопису или...

ЛИЛИЈАНА: Мислим да ћу се, по завршетку постдипломских, потпуно преселити у Београд. Волела бих да радим на Телевизији Београд, у културној редакцији.

ПОПА: Да, то делује као разуман изборе. Лепи сте и веома фотогенични али, запамтите:

Не клањајте се малој кутији

Јер нећете више моћи

Да се усправите

На платну лактови гурају навише цвет маслачка.

ЛИЛИЈАНА: Превише сте скептични према телевизији.

ПОПА: Премало.

ЛИЛИЈАНА: Овде сте добили инспирације за своје песме?

ПОПА: На које мислите?

ЛИЛИЈАНА: Ону о маслачку.

Подземни лактови

Терају му корење

У црницу неба

ПОПА: И ту и многе друге. Једном су ми овде негде, можда баш овде где стојимо, дошли стихови:

Кад се Вршчани зажеле мора

Зароне у таласе жита

На платну се појави коњ којег јаше човек. Човек као да спава на коњу, на све је четири, искежен. Човек делује као нека звер. Попа покаже према платну.

ПОПА: Видите?

ЛИЛИЈАНА: Да, видим, човека који јаше коња.

ПОПА: Да ли је то човек?

ЛИЛИЈАНА: Како то мислите?

ПОПА: Обично

осам ногу има

ЛИЛИЈАНА: Осам?

ПОПА: Да, осам.

Између вилица

Човек му се настанио

ЛИЛИЈАНА: Схватам шта желите да кажете. Заблуда је да имамо две ноге. Некад смо имали четири ноге.

ПОПА: И још их имамо. И нисмо много далеко одмакли од животиња.

Коњаник на коњу одјезди с платна. На платну се појави огромна, искежена глава вукс а. Лилијана ухвати инстинктивно Попу за мишицу. Цела сцена се купа у крви

ЛИЛИЈАНА; Огроман је. Ја, ја не могу да бежим молим вас. Учините нешто!

ПОПА: Не могу ништа да урадим. Он није моје дело.

ЛИЛИЈАНА: Молим вас, урадите нешто.

Тешко дахтање и завијање звери, оф.

ПОПА:

Врати се у своју јазбину

Осрамоћени хроми вуче

И тамо спавај

Док се не заледи лавеж

Вук нестане

ЛИЛИЈАНА: Успели сте, нестао је.

ПОПА: Није до мене. Није нас хтео.

ЛИЛИЈАНА: Деловао ми је као да није вук. Него нешто друго. Неко божанство. Или чудовиште. Или обоје.

ПОПА: Или тотемска животиња старих Срба. А Игор Мандић, критичар, је у овој мојој песми учитао напад српског националисте и памфлетисте на такозване „вукождере“ у Хрватској. Оне који су критиковали рад Вука Караџића. Да се власи не досете, тако је рекао.

ЛИЛИЈАНА: Хајдемо назад. Искрснуће, плашим се, још неки вук.

ПОПА: Немамо чега да се бојимо. Најстрашније је прошло. Хајдемо даље, према језерцу.

Иду напред. Платно се претвори у палвкасто-зелену воду језерца. Патка иде преко језерца, тј.њена сенка. Попа завлачи руку у џеп и баца „хлеб“ патки а она га „хвата“. Патка стане. Испод ње се, као њен одраз, појави друга, идентична. Једно време пливају заједно а онда она друга, изврнута, тј. одраз, утекне.

ПОПА:

Никада

Никада неће умети

Да хода

Као што је умела

Огледала да оре

ЛИЛИЈАНА: Не знам дали је ико икад опевао патке у неком делу. Осим, можда, Селинџера у „Ловцу у ражи“.

ПОПА: Зачудо, није.

У сусрет им долази Пера, локална луда. У изношеном оделу, офуцаног шешира, са сламом испод шешира

ПЕРА: Ди си песник?

Пера га загрли и потапше по леђима.

ПОПА: Не бојте се, знам Перу од детињства.

Пера крене да загрли Лилијану али сео на измакне и званично му пружи руку.

ПЕРА: Љубим руке, госпојице. А сећаш ли се кад смо оно правили слап у дворишту испред Порте? Па се попне један друговима на шаке, онако, лоповске, и шора озго и виче: Ево га водопад, ево га водопад!?

ПОПА: Сећам се, Перо.

ПЕРА: Шта би прота рекао да то сад урадимо, кад смо матори коњи?

ПОПА: Не знам али би зацело било смешно.И тужно. Него, реци ми нешто.

Зашто држиш Перо

Сламу под шеширом?

ПЕРА:

Да ми се угреју мисли

Кад ми се излегу из главе

Да ми се не смрзну

Уплашене од саме себе

Пре него што науче да лете

ЛИЛИЈАНА: Па ви сте песник.

ПЕРА: Ма, каки песник, то ја само онако, лупим нешто успут. Не мош побећи од тога.

ЛИЛИЈАНА: Господин Попа каже да је свако једном у животу песник?

ПЕРА: Ја вала нисам али, кад вас овако гледам, волео бих да јесам. Васко, оћеш остајати у Вршцу?

ВАСКО: Дан или два.

ПЕРА: Код Каначких?

ПОПА: Вероватно.

ПЕРА:Сврати онда сутра до градске већнице. Тачно у подне. Само седни и гледај како голубове учим врапчији и старославјански. Ајд здраво! Љубим руке, госпојице.

Пера одлази

ЛИЛИЈАНА: Невероватно, у једној особи и таква поетичност и такав... Како је он...ПОПА: Нико не зна. Народ би га назвао јуродивим. Ја мислим да не постоје међе у уму Пере Гостолашког, овдашњег. Његов ум је као калеидоскоп, слике се стварају брзо, нестају још брже, као да нека поезија тече кроз њега и нигде, нигде у њему ни бране ни уставе за те стихове који сипају, кључају и кињају без краја и конца.Ето нам још мало Куле.

ЛИЛИЈАНА: Уф.

ПОПА: Још само мало, издржите.

Одлазе са сцене. Мрак

6.

Сенка Куле. Хук стреле, оф. Кркљање,оф. На платну се, лево од куле, појављује глава човека са стрелом у грлу. Стрела с једне стране има перо а с друге цвет. Слева долазе Лилијана и Попа. Попа стане

ПОПА: Чујете ли?

ЛИЛИЈАНА: Не.

Кркљање и стењање рањеног човека, оф. Јецање другог човека, оф.

ЧОВЕК(оф): Кајицееее, соколееее!Братееее! Jooooj!

ПОПА: А сад?

ЛИЛИЈАНА: Не. А шта би требало да чујем?

ПОПА:

У подрумима Вршачке куле

Чује се плач деспота Ђурђа

За војводом Кајицом

Људи слушају како проклиње

Туђинску стрелу

Рацветану у војводином грлу

ЛИЛИЈАНА: Ово је још један од старих локалних митова, зар не?

ПОПА: Да ли је?

ЛИЛИЈАНА: Јежим се од овог места.

ПОП: Ово је место дуге историје и чудних знамења. Не говорим само о последњих пар стотина годиница већ и о далекој прошлости. О Словенима, Панонима, Дачанима, Илирима, Келтима. Свако од њих је уткан у земљописаније Вршца, да се тако древно изразим.

На платну се појави Сунце. Попа крене према њему. Поклопи га руком. Подигне руку. На „небу“ су два Сунца

ЛИЛИЈАНА: Како то... Немогуће.

Једно од два Сунца згасне а друго засија још јаче. Затим се и оно угаси. Мрак. Лилијана врисне. Враћа се светлост. Сунце је на „небу“ тј. платну

ПОПА: Старо Сунце.

Кажу да има сина сунчевића

Док се окат и за нас не роди

Научићемо мрак овај да сија

Попа седа на тле и спокојно уздахне. На платну се рацветава крвава ружа. Лилијана устаје, окреће се према платну и, пренеражена, ставља руке на уста

ПОПА:

Крвава ружа се појављује

Сваког јутра и сваке вечери

На зидинама Вршачке куле

Тврдили су старци пудари

Од почетка па све до краја

Другог светског рата

ЛИЛИЈАНА: Ено је, тамо!

ПОПА: Где?

Ружа нестане.Попа устаје. Гледа према платну

ПОПА: Нема је. Рекох вам да је нестала после 1945. године.

ЛИЛИЈАНА: Поново је ту. Видела сам је. То не слути на добро.

Пауза

ПОПА: Пустите сад то. Погледајте наниже, према Вршцу.

Прво записано име

Добре вароши Вершца

Тамо негде у четрнаестом веку

Гласи Верс

Српски речено Стих

ЛИЛИЈАНА:

Читалац песама препознаје

Варош саздану од стихова

Гајде, оф. На платну играју Кула, гроздови, чаше и класови жита

ПОПА: Управо тако. Погледајте га само.

У виноградаревој руци

Пруженој из облака

Златан грозд

У једном зрну кула од кукуруза

У другом чаробан Брег

У трећем равница мајка

У осталим зрнима улице

Заспале у подне

И последње неукроћене гајде

Веће него Градска кућа

И неки високоучени звоници

И пшенични двори и школе тишине

И радионице људи-пчела

Виноградарева рука помаже

Грозду да зри

И брани га од птица златокрадица

ЛИЛИЈАНА: Да, прелеп је. Гледам га одавде и, чини ми се, не знам за умор. Реците ми, нисмо се тога дотакли у разговору, каква су ваша сећања на бечкеречки затвор. Знам да су вас, за време рата, нацисти држали тамо шест месеци.

ПОПА: Ја заиста не бих о томе.

ЛИЛИЈАНА: Али, сво то време проведено у ћелији...

ПОПА: Све је у песми а у песми стоји:

Нисам ни добар ни рђав

Сам сам

Попа дрхтавим рукама покушава да узме цигарету. Лилијана му помаже да припали

ЛИЛИЈАНА: Жао ми је, али морала сам да се дотакнем те теме.

ПОПА: Знам, и ја сам морао. Видите, читали су једном тако, у том бечкеречком затвору, спискове људи које ће стрељати. И прозову једног Рома, виолинисту. И он иступи, са својом виолином испод мишке. Кад су му, с подсмехом, рекли да му виолина неће треба тамо где иде он се испрсио и рекао том осионом чувару: „Верујеш ли да ће ми смрт дати боље занимање?“

Тужан звук виолине, мађарска мелодија, оф.

ЛИЛИЈАНА: Чујете ли ово? Одакле долази?

ПОПА: Из његове песме. Никад није престала.

Лилијана и Попа су, на тренутак, замрзнути. Песма престане

ЛИЛИЈАНА: Ви сте, ако грешим исправите ме, ослоњени на нашу традицију, једноставне, народне речи. Код вас нема много страних речи, постоји универзалност.

ПОПА: Може се тако рећи. Видите, моја добра пријатељица и преводилац, Британка Ен Пенингтон, рекла ми је да је предност мог језика, српскохрватског, у томе што је млад, тек настао тако рећи, у деветнаестом веку. Из народног језика. У енглеском језику та веза с

народним језиком не постоји. Бар не у тој мери. И, ко зна, можда баш то што нам је језик тако млад помаже да пишем тако, универзално.

ЛИЛИЈАНА: У Вршцу смо па ми реците нешто више о Библиотеци песничких летака у издању Књижевне општине Вршац.

ПОПА: Ја сам био само иницијатор.

ЛИЛИЈАНА: На једном од тих летака штампана је и ваша песма „Лепо ништа“:

Ако Стерија као за живота шета

Свако вече Јабучким путем

Могао бих га лако срести

Да ли ћемо га данас срести, док будемо пролазили Јабучким путем?

ПОПА: Надам се да не.

ЛИЛИЈАНА: Зашто?

ПОПА: Ако будем видео Стерију то ће значити да сам, као и стари шалац, мртав.

ЛИЛИЈАНА: Немојте тако, ви ћете дуго живети.

ПОПА: Ако ви кажете.

Благи хук водопада, оф.

ПОПА: Чујете ли ово?

ЛИЛИЈАНА: Шта?

Хук водопада је све гласнији, оф.

ПОПА: Водопад.

ЛИЛИЈАНА: Да, сад га и ја чујем.Али, овде нема водопада.

ПОПА: Знам али, рекох вам, чудна знамења се појављују.

Наш водопад

Негде на Вршачком брегу

Не могу да кажем где

Стојимо крај водопада

Ту је чујемо га

Али га не видимо

Лако је њему

кад може своје године у себи

да раствара и згрушава

Лилијана гледа око себе

ЛИЛИЈАНА: Нигде га нема.

ПОПА: Да. Али ту је. Утешно је да постоји, иако га не видимо.

Попа покаже према публици

ПОПА: Замислите га само, стуб од живота и леда, у центру Вршца.

ЛИЛИЈАНА: Био би једини у равници.

Стоје и гледају према публици. На платну иза њих се појави водопад, силан, бучан. Хук се појачава, оф. Мрак

7.

Предвече. Платно игра у сребрнастим, нестварним ,помало психоделичним играма воде. У десном кутку седе Радници 2 и 3. Долази Радник 1 с пивима. Сва тројица тешко уздахну. Отварају флаше пива. Сребрнаста преламања замени слика вечерњег неба. Сва тројица, синхронизовано, баце чепове пред себе. На небу се истовремено појаве три звезде. Радник 1 устаје

РАДНИК 2: Ди ћеш?

РАДНИК 1: По још једно. Ја сам своје већ попио.

РАДНИК 2: Кад пре?

РАДНИК 1: Сломила ме смена. Ожеднех.

Радник 3 вади новине и листа их док пије пиво

РАДНИК 2: Не чита се у друштву.

РАДНИК 3: Е, мој деране, ово морам. Рекао ми Божа Политика да је данас у Русији пао комунизам.

РАДНИК 2: Пао комунизам?

РАДНИК 3: Аха. Дошао неки Горбачов.

РАДНИК 2: Је ли? А ко ће сад да им буде Савез комуниста?

РАДНИК 3: А ко ће нама?

Долази Радник 1

РАДНИК 1: Тише вас двојица да не чује зло.

РАДНИК 3: Та немојте кас'ти – чуће нас власти!

РАДНИК 1: Тише, неко долази.

Долазе Попа и Лилијана, слева. Он јој показује у правцу публике.

ЛИЛИЈАНА: А како се зове овај поток?

ПОПА: Месић.

ЛИЛИЈАНА: А где извире?

ПОПА:

Зна се одувек

Месић извире из Месеца

Из његове воде

Звоноливци ваде сребро

По месечини

ЛИЛИЈАНА: Дивно је време вечерас. Погледајте, три звезде на небу. Нисам их пре видела. Које је то сазвежђе?

ПОПА: Звучаће вам чудно али се ми песници слабо разумемо у астрономији.

РАДНИК 1: Извините, јесте ли ви песник, онај Попа?

ПОПА: Да, ја сам.

РАДНИК 3: Друже Попа, шта ви мислите о актуелном стању у светској политици?

РАДНИК 2: Лепа вам другарица, друже Попа.

РАДНИК 1: Пустите их, не знају шта причају. А ви тише, видите да је он песник, господин човек.

Радник 1 отвори пиво и баци чеп на земљу. Појави се четврта звезда на небу. Попа, збуњен,покаже на чеп па на небо

ПОПА: Чекајте, како то радите.

РАДНИК 1: Како радимо у фабрици? Па, неко и то мора.

Попа журним кораком одлази налево.

ЛИЛИЈАНА: Куда ћете?

ПОПА: До продавнице, по цигарете и пиво. Да додам звезду њиховом сазвежђу.

Попа оде

РАДНИК 2: А ви сте Попина ћерка?

ЛИЛИЈАНА: Лилијана. И нисам му ћерка. Ја сам новинарка.

РАДНИК 3: Другарице Лилијана, шта ви мислите о актуелном стању у светској политици?

ЛИЛИЈАНА: Ја не пишем у дневним новинама.

РАДНИК 2: Па ди пишете? У Радио ТВ Ревији?

ЛИЛИЈАНА: У књижевном часопису.

Пауза.

РАДНИК 3: Па, неко мора и то.

Долази Попа с пивом и цигаретама. Радник 1 му даје отварач за пиво. Попа отвори пиво и баци чеп на земљу. Упали се пета звезда на небу. Покаже на чепове на земљи

ПОПА: Погледајте, исти распоред.

ЛИЛИЈАНА: Фасцинантно. И та пета звезда.

ПОПА: Знам, није је пре било.

РАДНИК 2: Ма, увек има ту нека звезда. Небо је то. Живели, песник!

Попа се куца с радницима

РАДНИК 3: Ви сте учеван човек, завршили сте школе па ми реците, како се одржати на танкој кожури живота? Како могу радници ко ми, из дана у дан, из ноћи у ноћ, везати крај с крајем?

ПОПА: Не знам. Ја постављам питања али не нудим одговоре. Политиком се не бавим.

РАДНИК 3: Али, ви сте члан Савеза...

РАДНИК 1: Пусти човека. Живели!

Опет се куцају

РАДНИК 3: Видите, како ја то видим, друже Попа. То вам је као кад се ради, рецимо, у радионици. Тако вам је и у политици. Један буде клин други клешта, остали су мајстори. После страдају и клин и клешта. Неко други затим буде клин,неко други клешта. Остали су мајстори. И тако у круг.

РАДНИК 1: Мислим да си попио превише.

РАДНИК 3: Или, рецимо јурке.

РАДНИК 1: Joooj, хоћеш ли једаред престати?

На платну се појаве лутке које се јуре

РАДНИК 3: Ми смо као лутани. Ал кад неког ухватиш ти мораш да му откинеш неки део. Игра се наставља живо. Све док има руку, све док има ногу, све док има било чега.

Огромна рука разјури лутке. Зграби једну и кида је на парампарчиће

РАДНИК 2: Е, ако сам те ја ишта разумео.

РАДНИК 1: И боље што ниси.

РАДНИК 3: Хајте, реците нам нешто, песниче. Ви сте сигурно нешто написали, у својим песмама.

ЛИЛИЈАНА: Мислим да је време да идемо.

ПОПА: Не још. Остао сам дужан питање. Занима вас како видим нашу будућност?

Видим сине земљу нашу распету

Између четири оцила

На којима вук зубе оштри

РАДНИК 2: Јел'то мислите на грб Србије?

РАДНИК 3: Јестел' ви то песимиста?

ПОПА: Нисам све док браним ово неба у очима. Док браним ово земље на длану.

РАДНИК 1: Ето, рекао вам човек. Нећемо пропасти.

ПОПА: Нећемо, али будућност коју наслућујем...

Светла се благо пригуше. Иза платна, стројевим кораком, маршија армија ножева

ПОПА:

Живећемо у доба ножа

Велики нож ће пресећи на двоје

Све чега се дотакне

Па и нас саме

Доживећемо да се нож

Набоде на свој сопствени вршак

И да буде посечен

Од својих оштрица

Ми ћемо саставити својое половине

Али се оне међу собом

Неће препознати

Платном пролети, на ужас свих, велики црни змај, разјарен, пламених уста

ПОПА:

Скочили смо змају у чељусти

Чучнули иза његови зуба

И чекали да нас огањ спасе

РАДНИК 1: Ја вечерас више нећу пити.

РАДНИК 2: Вала ни ја.

Радници оставе своје флаше и оду без речи

ЛИЛИЈАНА: Касно је. Можете ли да ме отпратите на станицу?

Мрак.

8.

Ноћ. Аутобус без точкова на платну. Здесна долазе Лилијана и Попа

ЖЕНСКИ ГЛАС (уњкав, гута самогласнике): Аутобус из Вршца за Београд, Тополу и Крагујевац долази на стајалиште број три. Понављамо, аутобус из Вршца за Београд, Тополу и Крагујевац долази на стајалиште број три.

ЛИЛИЈАНА: Па, хвала вам на предивном интервјуу. Читаоци „Параболе“ ће вам бити захвални.

ПОПА: Хвала вама што сте правили друштво једном старом писцу по путељцима његове младости.

ЛИЛИЈАНА: Послаћу вам примерак чим изађе.

ПОПА: С посветом.

ЛИЛИЈАНА: Подразумева се. А где ћете ви?

ПОПА: Ја? Не знам, да пронађем нешто за чим трагам све време.

ЛИЛИЈАНА:

Тражи га тражи

Где га све не тражи

И тражећи њега изгуби себе

ПОПА: Можда. А можда (рецитује)

Идем у потрагу за правим својим оцем

Који не може без мене да се роди

ЛИЈАНА: Довиђења, господине Попа.

Лилијана га пољуби у образ и оде. Попа припаљује цигарету. Аутобус на платну одлети у небо. Платном „дефилују“, змај, вук, армија ножева, јахач на коњу, патка, маслачак, лутани. Попа крене надесно. Стане поред телефонске говорнице и убаци новчић

ПОПА: Хало, Хаша, овде твој Васко. Знам, требао сам да ти се јавим у неко скорије време. Шта сам радио? Шетао Вршцем. Замисли, нека чудна девојак ме интервјуисала за „Параболу“. Како? Па ти си то записала. Ја понекад заборавим. Како? Јеси ли некад чула за Лилијану Петровић? Не?! Чекај, па ко ме онда интервјуисао. То је немогуће. Да, она је била ту цело поподне.Не, нисам попио. Вотку. И пиво. Три сата доцније. Да, добро сам. Отићи ћу код Каначких. Не, нећу пити. Знам да је лоше. Одмах ћу лећи. Волим те.

Монотоно телефонско „ту ту“, оф. Попи склизне слушалица из руке. Гледа према публици

ПОПА:

Кост ја кост ти

Зашто си ме прогутала

Не видим се више

Шта је теби

прогутала си ти мене

Не видим ни ја себе

Где сам сад

Сад више не зна

Ни ко је где ни ко је ко

Све је ружан сан прашине

Мрак

/КРАЈ/